

HOFSTEDE'NİN “BELİRSİZLİKTEN KAÇINMA” KÜLTÜREL BOYUTU BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE YÜRÜTÜLEN ÇÖZÜM SÜRECİYLE İLGİLİ 7 HAZİRAN 2015 MİLLETVEKİLİ GENEL SECİMİ ÖNCESİ BİR ARAŞTIRMA

A STUDY – CONCERNING THE SOLUTION PROCESS IN TURKEY– RELATED TO HOFSTEDE'S AVOIDANCE OF UNCERTAINTY IN THE CONTEXT OF CULTURAL DIMENCION BEFORE 7th JUNE 2015 PARLIAMENTARY ELECTION

Hasan GÜLLÜPUNAR*
Seyfullah GÜMÜŞOK**

Öz

Bireyin tutum ve davranışları içinde bulunduğu koşullara bağlı olarak farklılık göstermektedir. Sebep ve sonuçları bakımından belirgin bir ortamda, bireyin tutum ve davranışlarının rasyonel yönü ağır basmaktadır. Dolayısıyla olumlayan bir bakış, bireyin tutum ve davranışlarına egemen olmaktadır. Ancak sebep ve sonuçları bakımından belirsizliğin arttığı durumda, belirsizlikten kaçınabilmek için bireyin tutum ve davranışlarındaki radikal eğilim artmaktadır. Bu durum toplumsal bir sorunun çözümünde tarafların birbirinden uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Bu çalışma Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne Türkiye'deki en önemli sorunlardan biri olan Kürt sorununun çözümü için başlatılan “çözüm süreci” ile ilgili oluşan algı türlerini ve bu algı türlerinin “çözüm süreci”nin geleceğine olan etkilerini ele almaktadır. Bu amaçla çözüm süreci ile ilgili farklı yaklaşımların egemen olduğu Gümüşhane ve Şırnak'ta bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada basit tesadüfi örneklem yöntemi ile Şırnak'ta 300, Gümüşhane'de 250 kişi ile yüz-yüze görüşülmüştür. Çözüm süreci ile ilgili beş algı türünün ortaya konduğu çalışmada, çözüm süreci hakkında olumlayıcı bir bakışa sahip olanların çözüm sürecinin devamından yana olduğu, bu konuda daha ileri adımların atılması gerektiği görüşüne sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Buna karşın çözüm süreci ile ilgili endişe ya da olumsuz bir algıya sahip olanların ise, Kürt sorununun çözümü için daha sert ve katı eylemleri önerdikleri görülmüştür. Dolayısıyla belirsizliğin hakim olduğu algı türlerinde çözüm süreci ile ilgili tutumlarda daha radikal bir eğilim gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Hofstede, kültür, belirsizlikten kaçınma, Türkiye, çözüm süreci, terör.

* Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, İletişim Fakültesi, e-posta: hgullupunar@gmail.com

** Öğr. Gör., Şırnak Üniversitesi, Şırnak Meslek Yüksekokulu, e-posta: seyfullah42@gmail.com

Gönderim Tarihi: 14.03.2016
Kabul Tarihi: 29.03.2016

Abstract

An individual's attitudes and behaviours differ depending upon the circumstances in which it is located. In a significant environment in terms of cause and effect, the rational aspects of an individual's attitudes and behaviours dominate. Therefore, an affirmative perspective has control over the individual's attitudes and behaviours. But in the case of increased uncertainty in terms of cause and effect, radical tendency in an individual's attitudes and behaviours are increasing to avoid uncertainty. This case causes the parties diverging from each other in the matter of solutions for social problems.

This study deals with the perception types related to the ' solution process ' that has been initiated for the solution of Kurdish issue in Turkey which is one of the most important problem since the foundation of Republic and the effects of these perception types on the future of solution process. For his purpose, a research has been carried out in Gümüşhane and Şırnak where different approaches are prevailing about the solution process. In the study with the simple random sampling method, 300 people in Şırnak and 250 people in Gümüşhane were included with face to face interview. The study, in which five types of perception about the solution process have been revealed, has concluded that those who have an affirmative perspective about the solution process support the continuation of this process and taking further steps about the issue. However, it is clearly seen that those who have concerns or negative perceptions regarding the solution process propose harder and strict actions related to the solution of Kurdish issue. Therefore, in perception types dominated by uncertainty, more radical tendency has been observed in the attitudes about the solution process.

•

Keywords

Hofstede, culture, avoid uncertainty, Turkey, solution process, terror.

GİRİŞ

Hofstede (1983: 78), ulusal kültürlerin birbirinden bağımsız olarak bireysellik ve kolektivizm, güç aralığı, belirsizlikten kaçınma, erillik ve dişlilik olmak üzere dört farklı faktörden oluştuğunu belirtmektedir. Bu kültürel faktörler, bireyin kişilik yapısından toplum içindeki tutum ve davranışlarına kadar geniş bir alanda etkilidir. Günlük yaşamda bireyin çevresini ve ilişkilerini anlamlandırma biçimini etkilemektedir. Bireysellik ve kolektivizm, güç aralığı, erillik ve dişlilik gibi faktörler belirgin özellikleriyle bireyin nasıl davranacağı konusunda öngörülerini kolaylıkla sağlayabilmektedir. Toplumdaki belirsizlikten kaçınma düzeyi ise daha karmaşık ve öngörülemez tutum ve davranışlara neden olmaktadır.

Belirsizlikten kaçınma, belirsiz ve muğlak durumlar için toplumdaki toleransı ele almaktadır. Bu özellikteki kültürler, katı kural ve mutlak inançlarla belirsiz durum olasılığını en aza indirmeye çalışmaktadır. Bu mutlak inanç, gerçekle ilgili olarak bireyin kendi inancıdır (Hofstede 1998: 13). Diğer bir ifadeyle belirsizlikten kaçınma kültürü, bir ülkedeki insanların planlanmamış durumlara göre planlanmış durumları tercih etme derecesini ifade etmektedir. Planlı durumlarda, bireyin nasıl davranması gerektiği ile ilgili açık kurallar vardır. Bu kurallar yazılı olabildiği gibi, yazılı olmayabilir ya da gelenekler tarafından dayatılabilir (Hofstede 1993: 90).

İnsanlar bilginin yetersiz olduğu ya da açık olmadığı ortamlarda kendilerini tehdit altında hissetmektedirler (Sığırı-Tıgılı 2006: 332). Buna bağlı olarak bireyde gerilim oluşmakta ve bireyin olacakları önceden bilme ya da belirsizliğin üstesinden gelmeyi kolaylaştıracak yazılı ve yazılı olmayan kurallara olan gereksinimi artırmaktadır (Becerikli 2005: 25). Dolayısıyla belirsizlikten kaçınma kültürü, bireyin açık olmayan ve öngörülemeyen durumlara duyduğu endişe nedeniyle gergin olmasını, mutlak doğrulara olan inanç ve katı davranış kodlarını benimseme yoluyla bu durumlardan kurtulmaya çalışmasını ifade etmektedir (Hofstede 1984: 390).

Belirsizlikten kaçınma kültürünün yüksek olduğu ülkelerde insanlar tehlike ve farklılığın üstesinden gelmek için güçlü bir hissiyata sahiptirler (Hofstede 1993: 90). Dolayısıyla insanlarda aktif, saldırgan, duygusal, güvenlik arayışında olma, hoşgörüsüz olma özellikleri egemendir (Hofstede 1984: 390). Risk almaktan kaçınılan bir durum söz konusudur. Genel olarak durağan bir çevrede faaliyet gösterme tercih edilmektedir (Poussard-Erkmen 2008: 17).

Toplumdaki belirsizlikten kaçınma seviyesi, toplumda resmi düzenlerin ve kontrol sistemlerinin çokluğunu, standart prosedür ve planları, uzmanlık ve kariyer sürekliliğine verilen önemi, bireylerin risk alma eğilimlerini ve çoğunluğun kabulü dışındaki düşünce ve davranışlara olan hoşgörüyü etkilemektedir (Sığırı-Tıgılı 2006: 331). Bu nedenle belirsizliğin düşük olduğu kültürlerde, belirsizlik normal yaşamın bir parçası olarak görülür. Esnek planlar, yaratıcılık, gelişim ve yenilik önemli değerler arasında yer alır (Poussard-Erkmen 2008: 17) Başka bir anlatımla derin düşünme, daha az saldırgan olma, duygusal olmama, kişisel riskleri kabul etme ve göreceli olarak daha hoşgörülü olma özellikleri öne çıkmaktadır (Hofstede 1984: 390).

Hofstede (1983: 83) 50 ülke üzerinde yaptığı araştırmaya dayanarak Türkiye'nin güçlü belirsizlikten kaçınma kültürel özelliğine sahip bir ülke olduğunu söylemektedir. Türk kültürü risk almaya karşı daha tedirgin bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla belirsizlikten kaçınmanın daha yüksek olduğu bir kültürdür (Poussard-Erkmen 2008: 17). Türkiye'nin ulusal kültür yapısında egemen olan güvenlik ihtiyacıyla "bireysellik ve toplumsallık" kültür boyutları arasında bir

ilişki söz konusudur. Yapılan bir araştırmada güvenlik ihtiyacının belirsizlikten kaçınma boyutunun da etkisiyle bireyselliği azalttığı sonucuna varılmıştır (Demir-Okan 2009: 138-139).

1980'li yıllardan beri Türkiye'deki belirsizlikten kaçınma kültürünün en önemli sebeplerinden birinin de terör olayları olduğu söylenebilir. Terörün ortaya çıkardığı belirsizlik ortamı bireylerin sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik olarak risk alma eğilimini zayıflatmakta ve bu belirsizliğin üstesinden gelebilmek için daha katı bir bakış açısıyla tutum ve davranış geliştirmesine neden olmaktadır. Bu durum toplumsal farklılıklar arasındaki hoşgörü ve uyumu olumsuz etkilemektedir.

Başka örgütler olmasına rağmen Türkiye'deki terörün temel aktörü PKK'dır. PKK (Kürdistan İşçi Partisi), temeli 1974 yılında Ankara'da Abdullah Öcalan ve arkadaşları tarafından atılan bir örgüttür. Ancak asıl kuruluşu, 1978 yılında Diyarbakır'ın Lice İlçesi Fis köyünde yapılan bir toplantıyla gerçekleşmiştir. Örgütün temel amacı Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesini Türkiye'den ayırarak İran, Irak ve Suriye toprakları üzerinde bağımsız bir Kürdistan devleti kurmaktır (Ceylan 2012: 293-294; Gül 2012: 110-11). Türkiye'ye karşı silahlı mücadeleyi ise 15 Ağustos 1984 günü Erzurum ve Şemdinli ilçelerinde gerçekleştirdiği eylemleriyle başlatmıştır (Tekin 2013: 211-212). Böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarından itibaren çözülemeyen bir konu olan ve daha çok kimlik sorunu temelinde ilerleyen Kürt sorunu PKK'nın himayesi altına girerek çözülemez bir hal almıştır (Altun 2013: 64). Dolayısıyla ülkedeki belirsizlik algısı şiddet ve çatışmanın da etkisiyle daha da derinleşmiştir.

Örgüt 1990'lı yıllarda siyasi faaliyetlere ağırlık vermeye başlamış (Kuzu 2009: 131) ve bu dönemde meslek kuruluşları, demokratik kitle örgütleri ve sendikalara sızmaya çalışmıştır (Ekinci 2011: 70). 1999'da Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra ise, örgüt silahlı mücadeleye son verdiğini ve bağımsız Kürdistan fikrinden vazgeçtiğini açıklamıştır. Yeni talep, içeriği açıkça ortaya konamayan demokratik konfederasyon olmuştur (Arakon 2010: 183). 2000'li yıllarla birlikte silahlı mücadelenin yanında siyasal alanı daha yoğun olarak kullanmak isteyen örgüt, özellikle ideolojik eğitime yoğunlaşmış ve bu amaçla genellikle Irak'ın Kuzeyinde bulunan kamplarda üyelerine örgütün felsefesi ve ideolojisi ile ilgili eğitimler vermiştir (Özkan-Özdemir 2014: 52). Örgüt bu söylem, strateji ve yapısal değişikliği hayata geçirmek amacıyla KCK'yı kurmuştur. PKK/KCK yapısı, bir yandan şiddet eylemleriyle hem bölge halkına hem de devlete güçlü olduğu imajını verirken, diğer yandan siyasallaşma çabalarına devam ederek ikili bir strateji izlemiştir (Özeren-Sözer vd. 2012: 60). Tüm bu sürecin siyasal aktörü olarak DTP, BDP ve HDP gibi siyasal partiler ise siyasallaşma sürecine meşruiyet kazandırmaya çalışmıştır.

Türkiye'nin son 40 yılına damgasını vuran bütün bu gelişmeler Kürt sorunu ve çözümünü ile ilgili belirsizliği derinleştirmiş ve karşılıklı güvenin dayalı bir siyasal ortamın oluşmasını zorlaştırmıştır. 2009 yılından itibaren adı önce "Kürt açılımı", "demokratik açılım", "milli birlik projesi" ve "çözüm süreci" gibi isimlerle tanımlanan süreçte Kürt tarafı, Kürt kimliği etrafında şekillenen siyasi, dilsel ve kültürel hakların tanınması yönünde umutlanırken; Türk tarafı, PKK'ya imtiyaz verileceği ve ülkenin bölüneceği yönünde endişelere sahip olmuştur (Arakon 2010: 186-187). Karşılıklı güvensizliğin toplumsal hafızada üst düzeyde yaşandığı bu dönemde başlatılan sürecin topluma anlatılmasında ciddi sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Sürecin toplum tarafından yorumlanmasında hakim olan belirsizlik algısı sürece karşı katı tutumların oluşmasına neden olmuştur. Sürecin ilk yıllarında ortaya çıkan umut nedeniyle güçlü bir destek oluşmasına rağmen 2015'e gelindiğinde Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal atmosferin de etkisiyle artan belirsizliklere bir tepki olarak sürecin toplumsal desteği azalmıştır. Dolayısıyla ortaya çıkan belirsizliğin süreçle ilgili algıyı nasıl etkilediğinin tespiti ve Kürt sorununun çözümü konusunda gelecekte yapılması gerekenlerle ilgili tutumların ortaya konması amacıyla bu araştırma yapılmıştır.

1. ARAŞTIRMA SORU VE HİPOTEZLERİ

Türkiye'nin çözilemeyen en önemli sorunlarından biri olan ve 1980'li yıllarda silahlı mücadeleye dönüşen Kürt sorununun çözümü için başlatılan "çözüm süreci" ile ilgili toplumun değişik kesimlerinde farklı algılar ortaya çıkmıştır. Genel olarak siyasi taraftarlığa bağlı olarak ortaya çıkan algının yanında, konunun bölgesel bağlamda tanımlanması açısından farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Sorundan doğrudan etkilenen Türkiye'nin doğu ve güneydoğusundaki bölgelerde oluşan algı ile Türkiye'nin batısındaki algı arasında önemli farklar oluşmuştur. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde genel olarak Kürt etnik siyaseti temelinde şekillenen bir bakış hakim olurken; batı bölgelerinde Türkiye'nin bölünme endişesi bağlamında gerçekleşen bir algı meydana gelmiştir. Bunların yanında liberal bakış açısına sahip toplumsal kesimler tarafından süreç olumlu bir algı ile tanımlanmıştır. Bu kapsamda çözüm süreciyle ilgili algıların tespiti ve bu algılara bağlı olarak çözüm sürecinin geleceği ile ilgili oluşan tutumların ele alınması bakımından araştırmanın temel soruları şu şekilde belirlenmiştir:

- Çözüm süreciyle ilgili ortaya çıkan algı türleri nelerdir?
- Çözüm süreciyle ilgili algı türleri çözüm sürecinin geleceğini nasıl etkilemektedir.

Araştırmanın hipotezleri ise şunlardır:

- Çözüm sürecini olumlayan algı, sürecin geleceği ile ilgili olumlu tutumların desteklenmesini sağlar.
- Çözüm sürecine dönük endişeler sürecin geleceğiyle ilgili olumsuz tutumara neden olur.
- Çözüm sürecine dönük endişeler Kürt sorununun çözümü açısından sert ve katı çözüm önerilerini gündeme getirir.

2. METODOLOJİ

2.1. Araştırmanın Uygulanması ve Örneklem

Kürt sorununun çözümü amacıyla devletin başlatmış olduğu "çözüm süreci" ile ilgili algı türlerinin tespiti ve bu algıların, çözüm sürecinin geleceğiyle ilgili tutumları nasıl etkilediğinin ortaya konması amacıyla bu araştırma yapılmıştır. Çözüm sürecinde başarıya ulaşma umutlarının azaldığı, belirsizliklerin arttığı ve giderek daha kötü senaryoların gündeme geldiği 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimi öncesinde çözüm süreciyle ilgili farklı algı türlerinin belirgin bir şekilde ortaya konabileceği iki şehir olan Gümüşhane ve Şırnak'ta bu araştırma yapılmıştır. Araştırmaya başlamadan önce geliştirilen ölçek 50 kişilik bir örneklem üzerinde denenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılarak sahada uygulanmıştır.

Araştırmada tesadüfi örneklem yöntemi ile Gümüşhane'de 250, Şırnak'ta 300 vatandaşla yüz-yüze görüşülmüştür. Şırnak'ta daha fazla denekle görüşülmesinin nedeni güvenilirlik gerekçesiyle riskli cevapların daha fazla olabileceği düşüncesidir. Dolayısıyla güvenilirlik gerekçesi ile analize tabi tutulan denek sayısı Gümüşhane'de 240'a, Şırnak'ta ise 276'ya düşürülmüştür.

2.2. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanması amacıyla bir anket formu hazırlanmıştır. Bu form, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, çözüm süreci ile ilgili algı ve tanımlamanın tespiti amacıyla 34 maddeyi içeren bir ölçekten oluşmaktadır. Bu ölçek, süreç hakkındaki olumlu, olumsuz ve sürecin taraflarına dönük toplumun endişelerini dile getiren yargılardan oluşmaktadır.

Ölçekteki her bir madde için 5'li Likert Ölçeği kullanılmıştır. Buna göre, 1: "kesinlikle katılmıyorum", 2: "katılmıyorum", 3: "kararsızım", 4: "katılıyorum" ve 5: "kesinlikle katılıyorum" şeklinde tanımlanmıştır.

Formun ikinci bölümünde çözüm sürecinin geleceğiyle ilgili 5'i olumlu, 5'i olumsuz olmak üzere toplam 10 farklı tutumla ilgili maddelerin yer aldığı bir ölçek oluşturulmuştur. Bu ölçeğin oluşturulmasında Hofstede'nin (1983: 78) belirsizlikten kaçınma kültürel boyutu esas alınmıştır. Bu bölümde çözüm süreci ile ilgili ortaya çıkacak algı türlerine bağlı olarak sürecin geleceğiyle ilgili olumlu ve olumsuz yönlü önerilerin tespiti amaçlanmaktadır. Dolayısıyla sürecin olumlu ya da olumsuz algılanması ile sürecin geleceğiyle ilgili olumlu veya olumsuz yönlü önermelerin belirsizlikten kaçınma kültürel boyutu bağlamında incelenmesi istenmektedir. Bu ölçekte de, formun birinci bölümünde olduğu gibi 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır.

Formun üçüncü bölümü ise sosyo-demografik ve siyasal tercihlerin tespitine dönük sorulardan oluşmaktadır.

2.3. Verilerin Analizi ve Kullanılan Testler

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 22 programı ile analiz edilmiştir. Çalışmada betimleyici istatistik, ortalama, faktör, regresyon ve güvenilirlik analizleri kullanılmıştır. Araştırmaya katılanların çözüm süreci ile ilgili algılarının ortaya konması amacıyla keşfedici faktör analizi yapılmıştır. Aynı araştırma verilerinin kullanıldığı başka bir çalışmada faktör analizi, hem her iki ilden (Gümüşhane-Şırnak) elde edilen toplam veriler, hem Gümüşhane verileri hem de Şırnak verileri doğrultusunda ayrı ayrı yapılmıştır. Bu çalışmanın temel amacı, çözüm süreciyle ilgili algı türlerinin sürecin geleceği konusundaki tutumları nasıl etkilediğini ortaya koymaktır. Bu nedenle faktör analizi yapılarak ortaya konan "çözüm süreci" algı türlerine kısaca değinilmiştir. Algı türlerinin geleceğiyle ilgili tutumlarda ise, hem Gümüşhane'de hem de Şırnak'ta elde edilen veriler üzerinde ayrı ayrı analizler gerçekleştirilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Betimleyici İstatistikler

Araştırmaya katılanların yüzde 46,5'i Gümüşhane, yüzde 53,5'i ise Şırnak'tan oluşmaktadır. Yüzde 20,7'si 17-23 yaş, yüzde 23,1'i 24-28 yaş, yüzde 21,9'u 29-34 yaş, yüzde 24,5'i 35-46 yaş ve yüzde 9,8'i 47-70 yaş aralığındadır. Aile gelir durumu açısından bakıldığında; yüzde 23,7'si 100-1000 TL, yüzde 22,4'ü 1001-1750 TL, yüzde 20,3'ü 1751-2400 TL, yüzde 25,1'i 2401-4250 TL ve yüzde 8,4'ü 4251-25000 TL gelire sahiptir. Meslekleri ele alındığında ise; yüzde 17,9'u esnaf, yüzde 16'sı işçi, yüzde 15'i memur, yüzde 17,7'si özel sektör çalışanı, yüzde 13,8'i öğrenci, yüzde 4,1'i ev hanımı, yüzde 5,8'i işsiz, yüzde 2,9'u çiftçi ve yüzde 6,8'i diğer meslek gruplarına aittir.

Araştırmaya katılanların siyasal görüşlerine bakıldığında; kendisini milliyetçi olarak tanımlayanlar yüzde 19,1, muhafazakarlar yüzde 17,2, demokratlar yüzde 16, sosyal demokratlar yüzde 15, İslamcı yüzde 12,9, sol yüzde 7,4, liberal yüzde 2 ve diğer olarak belirtenler yüzde 10,5'tir. Bununla birlikte 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçiminde araştırmaya katılanların yüzde 20,5'i AK Partiye, yüzde 40,2'si HDP'ye, yüzde 15'i MHP'ye, yüzde 5,7'si CHP'ye ve yüzde 18,5'i diğer partilere oy vereceğini söylemiştir. Araştırmada yarıdan daha fazla deneğin Şırnak'tan olması HDP'nin oy oranındaki yükseklik açısından anlamlıdır.

3.2. Çözüm Süreci Algısı

Gümüşhane ve Şırnak'ta gerçekleştirilen bu araştırmada, 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimi öncesi çözüm süreciyle ilgili oluşan algının ve bu algıya bağlı olarak çözüm sürecinin geleceği açısından meydana gelen tutum ya da tutumların ortaya konması amaçlanmıştır.

Çözüm sürecinin oluşturduğu algı, yayımlanma süreci devam eden diğer bir çalışmada ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu çalışma ise, oluşan bu algının çözüm sürecinin geleceği ile ilgili neden olduğu tutumları ele almaktadır. Bu bakımdan çalışmanın bu bölümünde diğer bir çalışmada ayrıntılı olarak tartışılmış olan çözüm süreci algısı ile ilgili faktörlere kısaca değinilmektedir.

Faktöre tabi tutulan maddeler ile ana grup arasında anlamlı bir fark ($p=,000$) bulunmaktadır. Gerçekleştirilen analizde çözüm süreci ile ilgili 34 maddede geliştirilen ölçeğin toplam 27 maddesinin faktörlere ayrılabilmesi görülmüştür. Toplam veriler kapsamında gerçekleştirilen analizde, faktörlerin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ölçütü 0,903 olarak gerçekleşmiş ve toplam varyansın yüzde 65,038'i açıklanmıştır (Tablo 2). Analizde gerçekleşen KMO örneklem yeterliliği ölçütü çok iyi olarak kabul edilebilecek bir değeri ifade etmektedir (Kalaycı 2006: 322). Açıklanan varyans oranı ise sosyal bilimler açısından oldukça yüksek olarak kabul edilebilir.

Yapılan analizde 9 maddeden oluşan ilk faktör "olumlayıcı bakış" olarak isimlendirilmiştir. Çözüm süreciyle ilgili olumlu yargıların yer aldığı bu faktörde en yüksek faktör yükü 0,846, en düşük faktör yükü ise 0,615 olmuştur. Faktörde yer alan yargıların genel ortalaması 3,431'dir (Tablo 1). Toplam varyansın yüzde 21,519'unun açıklandığı "olumlayıcı bakış" faktöründe güvenilirlik değeri ($\alpha=,920$) yüksek düzeyde gerçekleşmiştir (Tablo 2).

Tablo 1: Çözüm Süreci İle İlgili Tanımlanan Faktörler

MADDELER Yargılar	A.O	SS	F. Yükü				
			1	2	3	4	5
Olumlayıcı Bakış							
Refahımızı artıracak bir projedir	3,512	1,441	,846				
Başarılı olursa Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin kalkınması kolaylaşır	3,567	1,473	,829				
Başarılı olması Türkiye'nin bütünlüğünü sağlaması için yeterlidir	3,615	1,483	,778				
Başarılı olursa bölgedeki işsizliği azaltır	3,374	1,437	,770				
Farklı etnik kökene mensup kesimlerin barış ve huzur içinde yaşadığı bir Türkiye yaratabilir	3,629	1,408	,736				
Türkiye Tarihindeki en önemli kalkınma projesidir	3,174	1,516	,708				
Terör olaylarının bitmesini sağlayacaktır	3,238	1,496	,699				
Başarılı olması Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki güvenlik sorununu çözer	3,343	1,433	,632				
Türkiye'nin bölünmesi için yürütülen bir proje değildir	3,433	1,463	,615				
Genel Aritmetik Ortalama	3,431						
Devlete Dönük Endişe							
Cumhurbaşkanı Kürt sorununun çözümünde yeterince samimi değil	2,986	1,579	,835				
İktidar partisi Kürt sorununun çözümünde yeterince samimi değil	3,095	1,526	,821				
Kürt sorununun çözümünde devlete güvenmiyorum	2,988	1,579	,802				
Çözüm sürecindeki eşit vatandaşlık söylemlerinin lafta kalacağını düşünüyorum.	2,858	1,440	,726				

Hükümetin gizli hesaplarının olduğunu düşünüyorum.	2,980	1,515			,657		
Çözüm süreci Kürtleri sindirme projesidir.	2,448	1,393			,609		
Genel Aritmetik Ortalama	2,892						
Fiili Kürt Siyasetine Dönük Endişe							
Çözüm sürecinde Abdullah Öcalan'ı samimi bulmuyorum.	3,122	1,642			,906		
Çözüm sürecinde PKK'yı samimi bulmuyorum	3,104	1,657			,898		
Çözüm sürecinde HDP'yi samimi bulmuyorum	3,118	1,661			,897		
Çözüm sürecinde HDP, PKK ve Abdullah Öcalan'ın gizli hesapları vardır	3,073	1,577			,759		
Genel Aritmetik Ortalama	3,104						
Olumsuzlayan Bakış							
İleride kurulacak bir Kürt devletinin ilk adımlarından biridir.	2,846	1,479			,799		
Abdullah Öcalan'ın serbest bırakılmasını sağlayacak bir projedir	3,003	1,445			,792		
PKK'nın meşrulaştırılmasına dönük bir projedir	2,598	1,466			,695		
Kimlikler üzerinden iç savaşı harekete geçirmektedir	2,485	1,443			,640		
Ülkeyi bölmeye dönük bir projedir	2,242	1,413			,569		
Genel Aritmetik Ortalama	2,634						
Başarısızlık Endişesi							
Başarısız olursa devletin kati güvenlik tedbirleri yeniden gündeme gelir	3,526	1,343			,832		
Başarısız olursa faili meçhul cinayetler yeniden baslar	3,308	1,390			,708		
Toplum hayatı için güvenlik problemi ekonomik problemlerden daha önemlidir	3,755	1,409			,660		
Genel Aritmetik Ortalama	3,529						

Tablo 2: Faktörler ve Güvenilirlik Değerleri

Faktörler	Özdeğer (Eigenvalues)	Varyans	C. Alpha
Olumlayıcı Bakış	5,810	21,519	,920
Devlete Dönük Endişe	3,532	13,080	,848
Fiili Kürt Siyasetine Dönük Endişe	3,456	12,799	,927
Olumsuzlayan Bakış	2,832	10,489	,839
Başarısızlık Endişesi	1,931	7,151	,684
Total		65,038	,579
KMO Measure of Sampling Adequacy : ,903			
Bartlett's Test of Sphericity : $X^2= 8469,771$; df : 351; p=,000			

Devlete ve hükümete karşı endişelerin dile getirildiği yargıların yer aldığı ve 6 maddeden oluşan ikinci faktör “devlete dönük endişe” olarak isimlendirilmiştir. En yüksek faktör yükünün 0,835, en düşük faktör yükünün ise 0,639 olarak gerçekleştiği (Tablo 1) “devlete dönük endişe” faktöründe toplam varyansın yüzde 13,080’i açıklanmış ve güvenilirlik değeri ise (α) 0,848 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2). “Devlete dönük endişe” tanımlamasında yer alan yargıların ortalaması 2,892’dir (Tablo 1).

Üçüncü faktör “fiili Kürt siyasetine dönük endişe” olarak adlandırılmıştır. Bu faktörde bulunan yargılar HDP, Abdullah Öcalan ve PKK üzerinden süreçle ilgili endişeleri belirtmektedir. Özdeğeri 2,832 olan faktörde toplam varyansın yüzde 12,799 açıklanmış ve güvenilirlik değeri (α) 0,927 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2). En yüksek faktör yükü 0,906, en düşük faktör yükü ise 0,759’dur. Yargılarla ilgili olarak tespit edilen genel ortalama 3,104’tür

(Tablo 1).

Çözüm süreci ile ilgili olumsuz değerlendirmelerin yer aldığı yargılardan oluşan ve dördüncü sırada yer alan faktör "olumsuzlayan bakış" olarak isimlendirilmiştir. Toplam varyansın yüzde 10,489'unun açıklandığı bu faktörün öz değeri 2,832, güvenilirliği ise (α) 0,839 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2). "Olumsuzlayan bakış" faktöründeki en yüksek faktör yükü 0,799, en düşük faktör yükü ise 0,569 olmuştur. Faktörde yer alan yargılara ait genel ortalama 2,634'tür (Tablo 1).

Beşinci ve son faktör "başarısızlık endişesi" olarak adlandırılmıştır. Bu faktörde yer alan yargılar çözüm sürecinin başarısız olması durumunda ortaya çıkabilecek olumsuzlukları ifade etmektedir. Güvenilirlik değeri (α) 0,684 ve öz değeri 1,931 olarak gerçekleşen faktörde toplam varyansın yüzde 7,151'i açıklanmıştır (Tablo 2). En yüksek faktör yükü 0,832 olurken en düşük faktör yükü 0,660 olmuştur. Ayrıca bu faktörde yer alan yargıların genel ortalaması 3,529'dur (Tablo 1).

Faktörlerin genel ortalamaları ele alındığında; araştırmaya katılanların olumlayıcı görüşü destekledikleri, devlete dönük endişe konusunda kararsız ya da katılmadıkları, fiili Kürt siyasetine olan endişe konusunda kararsız ya da katıldıkları, olumsuzlayan görüşü katılmadıkları ve başarısızlık endişesine sahip oldukları söylenebilir.

3.3. Araştırmaya Katılanların Bölgeye Bakışı

Araştırmaya katılanların Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile ilgili genel değerlendirmelerinin belirlendiği ortalamalara bakıldığında; Gümüşhane ve Şırnak açısından önemli bir ortalama farkının olmadığı görülmektedir. Bölgenin bilinçli bir şekilde devlet tarafından geri bırakıldığı şeklindeki algının ortalaması; Gümüşhane'de bu görüşe katılmama yönünde, Şırnak'ta ise katılma yönünde gerçekleşmiştir (Tablo 3).

Tablo 3: Bölge İle İlgili Algıların Ortalama Değerleri

YARGILAR	GÜMÜŞHANE					ŞIRNAK				
	N	Min.	Maks.	AO	S.S	N	Min.	Maks.	AO	S.S
Güneydoğu Anadolu Bölgesi devlet tarafından bilinçli olarak geri bırakılmıştır.	238	1	5	2,576	1,384	268	1	5	3,437	1,494
Güneydoğu Anadolu Bölgesi son yıllarda hızlı bir şekilde kalkınmaktadır.	238	1	5	3,53	1,217	273	1	5	3,22	1,394
Güneydoğu Anadolu Bölgesi devlet otoritesinin zayıf olduğu bir bölgedir.	238	1	5	3,294	1,434	273	1	5	3,161	1,405
Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde insanları mağdur eden uygulamalar azalmıştır.	236	1	5	3,51	1,239	275	1	5	3,14	1,374

Güneydoğu Anadolu Bölgesiyle ilgili yargılara ait ortalamaların yer aldığı Tablo 3'te de görüldüğü gibi; hem Şırnak'tan hem de Gümüşhane'den araştırmaya katılanlar, genel olarak bölgenin son yıllarda hızlı bir şekilde kalkındığı, bölgede insanları mağdur eden uygulamaların azaldığı ve bölgede devlet otoritesinin yetersiz olduğu görüşlerini desteklemektedirler.

3.4. Çözüm Süreci Algısına Bağlı Olarak Gelişen Tutumlar

Çözüm süreci ile ilgili olarak ortaya konan algıların çözüm sürecinin devamı ve geleceği

açısından sahip olunan tutumları nasıl etkilediği araştırmanın temel sorularından biridir. Bu bağlamda yapılan analizde çözüm sürecinin geleceğiyle ilgili hem olumlu hem de olumsuz tutumlar, çözüm süreci hakkında oluşan algılarla karşılaştırılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde çözüm süreci algı türlerinin çözüm sürecinin geleceğiyle ilgili tutumları anlamlı bir şekilde açıklayanlarına yer verilmiştir (Tablo 4-5).

3.4.1. Çözüm Süreci Algısı ve Olumlu Tutumlar

Genel olarak bakıldığında çözüm sürecini olumlayıcı bir bakışla değerlendirenler, bu sürecin ne pahasına olursa olsun devam ettirilmesi kanaatine sahiptirler. Başka bir anlatımla devam eden süreçle ilgili olarak herhangi bir şüpheye sahip olmayanlar, sürecin devamı konusunda olumlu bir tutum geliştirmişlerdir.

Tablo 4. Çözüm Sürecinin Geleceği İle İlgili Olumlu Tutumlar

TUTUMLAR	GÜMÜŞHANE	ŞIRNAK
Çözüm süreci devam etmeli	= 1,802 + ,590 olumlayıcı (,000) + (-,133) devlete dönük endişe (,013)	0,237 + ,639 olumlayıcı (,000) + ,112 devlete dönük endişe (,014)
	$R^2=,607; F_{(5-232)}=71,764; P=,000$	$R^2=,490; F_{(5-269)}=51,693; P=,000$
Çözüm için bölgenin ekonomik olarak kalkınması yeterlidir	= 1,956 + ,140 fiili Kürt Siyasetine endişe (,000)	2,621 + (-,255) devlete endişe (,000) + (-,162) olumsuzlayan (,013)
	$R^2=,065; F_{(5-231)}=3,196; P=,008$	$R^2=,092; F_{(5-267)}=5,437; P=,000$
Ne pahasına olursa olsun barışın sağlanması için hükümet çözüm süreci projesine devam etmelidir	= 2,873 + ,459 olumlayıcı (,000) + (-,303) olumsuzlayan (,000)	1,288 + (-,122) fiili Kürt siyasetine endişe (,029) + ,134 başarısızlık endişesi (,023)
	$R^2=,481; F_{(5-229)}=42,501; P=,000$	$R^2=,421; F_{(5-265)}=38,581; P=,000$
Ne pahasına olursa olsun barışın gelmesi adına HDP, PKK ve Abdullah Öcalan devletle görüşmeye devam etmelidir	= 2,113 + ,375 olumlayıcı (,000) + (-,121) fiili Kürt siyasetine endişe (,028) + (-,199) olumsuzlayan (,013)	,963 + (-,223) fiili Kürt siyasetine endişe (,000) + 209 başarısızlık endişesi (,000)
	$R^2=,382; F_{(5-231)}=28,507; P=,000$	$R^2=,457; F_{(5-269)}=45,279; P=,000$
PKK silah bırakmalıdır	= 3,526 + ,295 fiili Kürt siyasetine endişe (,000)	2,991 + ,420 fiili Kürt siyasetine endişe (,000) + (-,192) devlete endişe (,000)
	$R^2=,123; F_{(5-231)}=6,495; P=,000$	$R^2=,272; F_{(5-269)}=20,066; P=,000$

p değerleri parantez içinde verilmiştir.

“Çözüm süreci devam etmeli” görüşü ile çalışmada ortaya konan çözüm süreci algı türleri arasında yapılan analizde hem Gümüşhane’de hem de Şırnak’ta çözüm sürecini olumlu yorumlayanların bu görüşü destekledikleri görülmüştür. Gümüşhane verileri ile yapılan analizde çözüm süreci algı türlerinin “çözüm süreci devam etmeli” görüşü üzerinde anlamlı bir açıklayıcı (%60) olduğu ortaya çıkmıştır. Gümüşhane’de çözüm sürecini olumlayıcı bir bakışla değerlendirenler, “çözüm süreci devam ettirilmelidir” görüşünü desteklemişlerdir. Dolayısıyla Gümüşhane’de çözüm sürecini olumlayanlarda gerçekleşecek bir birimlik artış çözüm sürecinin devam ettirilmesine olan desteği yüzde 59 oranında artırmaktadır. Ancak Gümüşhane’de devlete dönük endişe arttıkça çözüm sürecinin devam ettirilmesi görüşüne olan destek de azalmaktadır. Diğer bir ifadeyle Gümüşhane’de çözüm süreciyle ilgili olarak devlete dönük endişede meydana gelecek bir artış, sürecin devam ettirilmesine olan desteği yüzde 13 oranında azaltmaktadır.

Şırnak'ta çözüm sürecini hem olumlayanlar hem de bu konuda devlete dönük endişeleri olanlar çözüm sürecinin devam etmesi görüşünü desteklemektedirler. Çözüm süreci algı türleri "çözüm süreci devam etmeli" görüşünü yüzde 49 oranında açıklamaktadır. Buna göre Şırnak'ta çözüm sürecini olumlayanlarda meydana gelecek bir artış, çözüm sürecinin devam ettirilmesine olan desteği yüzde 64 oranında; devlete dönük endişe arttığında ise yüzde 11 oranında artırmaktadır. Şırnak'ta çözüm süreciyle ilgili olumlu bir algıya sahip olanlar Gümüşhane'dekilere göre daha yüksek bir oranda çözüm sürecinin devamından yana bir tavır sergilemişlerdir. Ayrıca Gümüşhane'de devlete dönük endişe arttığında çözüm sürecinin devam ettirilmesine olan destek düşerken, Şırnak'ta artmıştır.

Çözüm süreci algı türleri, "Çözüm için bölgenin ekonomik olarak kalkınması yeterlidir." görüşü üzerinde anlamlı bir açıklayıcıdır. Ancak Gümüşhane'de yüzde 6,5, Şırnak'ta yüzde 9 ile düşük bir açıklama düzeyine sahiptir. Bu görüş ile Gümüşhane'de "fiili Kürt siyasetine duyulan endişe" algısı, Şırnak'ta "devlete dönük endişe" ve olumsuzlayan bakış" algıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Gümüşhane'de fiili Kürt siyasetine olan endişe düzeyinde meydana gelecek bir artış "çözüm için bölgenin ekonomik olarak kalkınması yeterlidir." görüşüne olan desteği yüzde 14 oranında artırmaktadır. Gümüşhaneliler fiili Kürt siyasetine endişe duyduklarında çözümün bölgenin ekonomik olarak kalkınmasına bağlı olduğunu düşünmektedirler. Dolayısıyla çözüm için fiili Kürt siyasetiyle müzakere yapmak yerine bölgenin ekonomik olarak kalkındırılması görüşü ağır basmaktadır. Şırnak'ta ise, "devlete dönük endişe" düzeyinde gerçekleşecek bir artış "çözüm için bölgenin ekonomik olarak kalkınması yeterlidir." görüşüne olan desteği yüzde 25 oranında azaltırken, çözüm sürecine olumsuz yaklaşanlarda meydana gelecek bir artış bu görüşe olan desteği yüzde 16 oranında artırmaktadır.

Çözüm süreci algı türleri, "Ne pahasına olursa olsun barışın sağlanması için hükümet çözüm süreci projesine devam etmelidir." görüşü üzerinde hem Gümüşhane'de (%48) hem de Şırnak'ta (%42) anlamlı bir açıklayıcı olmuştur. Gümüşhane'de çözüm sürecini "olumlayan" ve "olumsuzlayan" bakış açıları için anlamlı bir ilişki ortaya çıkarken; Şırnak'ta "olumlayan", "fiili Kürt siyasetine dönük endişe" ve "başarısızlık endişesi" algıları için anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre Gümüşhane'de "olumlayan" bakışta meydana gelecek bir artış, ifade edilen görüşe olan desteği yüzde 46 oranında artırmakta, "olumsuzlayan" bakışta oluşacak bir artış, ilgili görüşe olan desteği yüzde 30 oranında azaltmaktadır. Şırnak'ta ise "Ne pahasına olursa olsun barışın sağlanması için hükümet çözüm süreci projesine devam etmelidir." görüşüne olan destek, çözüm sürecini olumlayanlarda meydana gelecek bir artışta yüzde 49, "başarısızlık endişesi" duyanlarda meydana gelecek artışta yüzde 13 oranında yükselirken; "fiili Kürt siyasetine dönük endişe"de oluşacak bir artışta azalmaktadır (%12). Dolayısıyla Şırnak'ta fiili Kürt siyasetine olan endişede meydana gelecek bir artış, hükümetin çözüm sürecini devam ettirmesi gerektiği yönündeki görüşü zayıflatmaktadır.

Çözüm süreci algı türleri, "Ne pahasına olursa olsun barışın gelmesi adına HDP, PKK ve Abdullah Öcalan hükümetle görüşmeye devam etmelidir" görüşü üzerinde Gümüşhane'de yüzde 38, Şırnak'ta yüzde 45 oranında anlamlı bir açıklayıcıdır. Gümüşhane'de "olumlayıcı bakış", "fiili Kürt siyasetine dönük endişe" ve "olumsuzlayan bakış"; Şırnak'ta ise "olumlayıcı bakış", "fiili Kürt siyasetine dönük endişe" ve "başarısızlık endişesi" ile bu görüş arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Gümüşhane'de çözüm sürecini olumlu değerlendirenlerin bu düşüncelerinde meydana gelecek bir artış "Ne pahasına olursa olsun barışın gelmesi için HDP, PKK ve Abdullah Öcalan devletle görüşmeye devam etmelidir" görüşünü yüzde 37,5 oranında artırırken; fiili Kürt siyasetine dönük endişede meydana gelecek bir artış yüzde 12,

olumsuzlayan bakışta meydana gelecek bir artış yüzde 20 oranında bu görüşe olan desteği azaltmaktadır. Diğer bir anlatımla Gümüşhane’de çözüm sürecini olumlu görenler Türkiye’de barışın sağlanması için HDP, PKK ve Abdullah Öcalan’ın devletle görüşmesi gerektiğini savunurken; çözüm sürecini olumsuz değerlendirenler ve fiili Kürt siyasetine endişe duyanlar bu görüşe katılmamaktadırlar. Şırnak’ta ise süreci olumlu değerlendirenlerin (%40) ve sürecin başarısız olacağı endişesi taşıyanların (%21) bu düşüncelerinde meydana gelecek bir artış, “Ne pahasına olursa olsun barışın gelmesi için HDP, PKK ve Abdullah Öcalan’ın devletle görüşmeye devam etmesi gerekir.” şeklindeki görüşe olan desteği artırmaktadır. Buna karşın Şırnak’ta fiili Kürt siyasetine dönük endişede meydana gelecek bir artış bu görüşe olan desteği yüzde 22 oranında azaltmaktadır. Dolayısıyla HDP’nin en fazla oy aldığı şehirlerden biri olan Şırnak’ta, fiili Kürt siyasetine olan endişe, HDP, PKK ve Abdullah Öcalan’ın barış için devletle görüşmesi gerektiği görüşüne olan desteği azaltmaktadır. Bu durum, fiili Kürt siyasetine olan endişe arttıkça HDP, PKK ve Abdullah Öcalan’ın süreçle ilgili samimiyetinin sorgulandığı şeklinde yorumlanabilir.

Çözüm süreci algı türleri “PKK silah bırakmalıdır” görüşü üzerinde Gümüşhane’de yüzde 12, Şırnak’ta ise yüzde 27 oranında açıklayıcı özelliğe sahiptir. Gümüşhane’de fiili Kürt siyasetine dönük endişede meydana gelecek bir artış, PKK’nun silah bırakması gerektiği görüşünü yüzde 30 oranında güçlendirmektedir. Aynı şekilde Şırnak’ta fiili Kürt siyasetine dönük endişede oluşacak artış bu görüşü yüzde 42 oranında artırmaktadır. Ancak Şırnak’ta devlete olan endişede bir artış meydana geldiğinde PKK’nun silah bırakması gerektiği görüşüne olan destek yüzde 19 oranında azalmaktadır.

3.4.2. Çözüm Süreci Algısı ve Olumsuz Tutumlar

Sürecin geleceği ile ilgili olumsuz tutumlar üzerinde anlamlı bir açıklayıcı olan çözüm süreci algı türlerine bakıldığında; genel olarak süreci olumsuzlayan, fiili Kürt siyasetine ve devlete dönük endişe algıları öne çıkmaktadır. Dolayısıyla analizlerde ortaya çıkan çözüm süreciyle ilgili algı türleri ve sürecin geleceğini olumsuzlayan tutumlar arasındaki ilişkiler, endişe, kaygı ve olumsuz düşüncenin daha radikal tutumların gelişmesine neden olduğu söylenebilir.

Tablo 5: Çözüm Sürecinin Geleceği İle İlgili Olumsuz Tutumlar

TUTUMLAR	GÜMÜŞHANE	ŞIRNAK
Çözüm süreci acilen sonlandırılmalıdır	= 3,889 + (-,452) olumlayıcı (,000) = + ,167 devlete endişe (,008) $R^2=,453; F_{(5-232)}=38,465; P=,000$	2,380 + (-,160) başarısızlık endişesi (,033) $R^2=,040; F_{(5-267)}=2,219; P=,053$
Terörün bitirilmesi için askeri önlemler artırılmalıdır	= 2,043 + ,275 olumsuzlayan (,002) = + ,249 fiili Kürt siyasetine endişe (,000) $R^2=,249; F_{(5-228)}=15,104; P=,000$	2,127 + (-,252) olumlayıcı (,001) + ,278 fiili Kürt siyasetine endişe (,000) $R^2=,220; F_{(5-264)}=14,873; P=,000$
HDP daha sert bir politika izlemelidir	= 1,419 + ,389 devlete endişe (,000) = + (-,229) fiili Kürt siyasetine endişe (,000) $R^2=,153; F_{(5-228)}=8,244; P=,000$	2,690 + ,143 devlete endişe (,020) $R^2=,070; F_{(5-265)}=3,968; P=,002$
Hükümet daha sert bir politika izlemelidir	= 2,266 + ,313 fiili Kürt siyasetine endişe (,000) $R^2=,110; F_{(5-229)}=5,683; P=,000$	2,861 + (-,145) devlete endişe (,019) $R^2=,080; F_{(5-264)}=4,611; P=,000$
Güneydoğu Anadolu Bölgesinde problemlerin çözümü ancak askeri yöntemle sağlanabilir	= 2,125 + ,194 olumsuzlayan (,040) $R^2=,129; F_{(5-232)}=6,893; P=,000$	+ (-,300) olumlayıcı (,000) 2,150 + ,295 fiili Kürt siyasetine endişe (,000) + ,145 olumsuzlayan (,013) $R^2=,323; F_{(5-267)}=25,485; P=,000$

p değerleri parantez içinde verilmiştir.

Çözüm süreci algı türleri, "Çözüm süreci acilen sonlandırılmalıdır" görüşü üzerinde Gümüşhane'de yüzde 45, Şırnak'ta yüzde 4 oranında anlamlı bir açıklayıcıdır. Gümüşhane'de "olumlayıcı bakış" ve "devlete dönük endişe" Şırnak'ta ise "başarısızlık endişesi" algıları bağlamında anlamlı bir ilişki gerçekleşmiştir. Gümüşhane'de devlete dönük endişede gerçekleşecek bir artış, çözüm sürecinin acilen sonlandırılması görüşüne olan desteği yüzde 16 oranında yükseltmektedir. Buna karşın, "olumlayan" bakışta meydana gelecek bir artış aynı görüşe olan desteği yüzde 45 oranında azaltmaktadır. Şırnak'ta ise, "başarısızlık endişesi"nde oluşacak bir artış çözüm sürecinin acilen sonlandırılmasına dönük görüşe olan desteği yüzde 16 oranında azaltmaktadır.

Çözüm süreci algı türleri "Terörün bitirilmesi için askeri önlemler artırılmalıdır." görüşü üzerinde Gümüşhane'de yüzde 25, Şırnak'ta yüzde 22 oranında anlamlı bir açıklayıcıdır. Gümüşhane'de "olumsuzlayan bakış" ve "fiili Kürt siyasetine dönük endişe", Şırnak'ta "olumlayıcı bakış" ve "fiili Kürt siyasetine dönük endişe" bağlamında anlamlı bir ilişki oluşmuştur. Bu kapsamda, Gümüşhane'de çözüm sürecine olumsuzlayan bir algı ile yaklaşanların bu görüşlerinde gerçekleşecek bir artış yüzde 27,5 ve "fiili Kürt siyasetine dönük endişe"de meydana gelecek bir artış yüzde 25 oranında askeri önlemlerin artırılması gerektiği görüşüne olan desteği yükseltmektedir. Şırnak'ta ise "fiili Kürt siyasetine olan endişede meydana gelecek bir artış, askeri önlemlerin artırılması gerektiği görüşünü yüzde 28 oranında güçlendirmektedir. Buna karşın "olumlayan" bakışta meydana gelecek bir artış, bu görüşe olan desteği yüzde 25 oranında azaltmaktadır.

Çözüm süreci algı türlerinin "HDP daha sert bir politika izlemelidir." görüşü üzerindeki açıklama oranı Gümüşhane'de yüzde 31, Şırnak'ta yüzde 7'dir. Şırnak'ta sadece devlete karşı endişe ile bu görüş arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Bu endişe düzeyinde meydana gelecek bir artış, HDP'nin daha sert bir politika izlemesi gerektiği görüşüne olan desteği yüzde 14 oranında artırmaktadır. Gümüşhane'de ise devlete dönük endişede meydana gelecek bir artış, yüzde 39 oranında HDP'nin daha sert bir politika izlemesi gerektiği düşüncesini güçlendirirken; fiili Kürt siyasetine dönük endişede olacak bir artış, yüzde 23 oranında bu görüşe olan desteği azaltmaktadır.

Çözüm süreci algı türleri "Hükümet daha sert bir politika izlemelidir." görüşü üzerinde hem Gümüşhane'de (%11) hem de Şırnak'ta (%8) düşük bir açıklayıcı durumundadır. Gümüşhane'de "fiili Kürt siyasetine dönük endişe", Şırnak'ta ise "devlete dönük endişe" algısı ile bu görüş arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Hükümetin izlediği politikayı daha sertleştirmesi konusunda Gümüşhane'de fiili Kürt siyasetine olan endişede meydana gelecek bir artış bu görüşü yüzde 31 oranında kuvvetlendirirken; Şırnak'ta devlete duyulan endişe de oluşacak bir artış, yüzde 14,5 oranında zayıflatmıştır.

"Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde problemlerin çözümü ancak askeri yöntemlerle sağlanabilir" görüşü üzerinde çözüm süreciyle ilgili algı türlerinin anlamlı bir açıklayıcı olduğu bulunmuştur. Bu açıklama oranı Gümüşhane'de yüzde 13; Şırnak'ta ise yüzde 32 düzeyindedir. Anlamlı bir ilişki ortaya çıkan algı türleri üzerinde durulduğunda; Gümüşhane'de çözüm sürecini "olumsuzlayan" bakışta meydana gelebilecek bir artışın bu görüşü yüzde 19 oranında artırdığı görülmüştür. Şırnak'ta ise, fiili Kürt siyasetine dönük endişede meydana gelecek bir artışın yüzde 29,5 oranında, "olumsuzlayan" bakışta meydana gelecek bir artışın ise yüzde 14,5 oranında çözümün sadece askeri yöntemlerle sağlanabileceği görüşüne olan desteği yükselteceği sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın Şırnak'ta "olumlayan" bakışta meydana gelecek bir artış çözümün sadece askeri yöntemlerle olabileceği görüşüne olan desteği yüzde 30 oranında azaltmaktadır.

SONUÇ

Çalışmada Gümüşhane ve Şırnak'ta yapılan bir araştırma ile iki aşamalı bir süreç izlenmiştir. İlk aşamada, çözüm sürecinin vatandaşlar tarafından nasıl algılandığı; ikinci aşamada, bu algılara bağlı olarak çözüm sürecinin geleceğiyle ilgili oluşan olumlu ve olumsuz tutumlar ele alınmıştır. İlk aşamada her iki ilde yapılan araştırma verilerine dayalı olarak çözüm süreciyle ilgili algının beş türe ayrılabilceği görülmüştür. Bunlar: “olumlayıcı bakış”, “devlete dönük endişe”, “fiili Kürt siyasetine dönük endişe”, “olumsuzlayan bakış” ve “başarısızlık endişesi” dir.

Araştırmada çözüm süreciyle ilgili ortaya konan beş algı türü, çözüm sürecinin bundan sonraki dönemlerde nasıl devam etmesi gerektiği ile ilgili hem olumlu hem de olumsuz tutumlarla karşılaştırılmıştır. Yapılan analizlerde genel olarak çözüm süreci ile ilgili olumlu bir algıya sahip olanların sürecin devam etmesinden yana oldukları ve tarafların birbirini anlamaya dönük eylemlerde bulunmasını istedikleri görülmüştür. Bununla birlikte sürecin başarısız olacağı endişesini taşıyanlar da benzer görüşleri desteklemişlerdir. Buna karşın çözüm sürecinde fiili Kürt siyasetine, devlete ve çözüm sürecine karşı kuşkuları olanların sürecin bitirilmesi ve çözüm için daha sert ve katı tedbirlerin alınması gerektiği tutumlarına sahip oldukları tespit edilmiştir. Dolayısıyla, süreçle ilgili herhangi bir endişe beslemeyenler destek ve ılımlı tutumlarını sürdürürken; endişeye sahip olanlar, sorunun çözümü için daha sert ve katı bir tutum geliştirmişlerdir.

Çözüm süreci ile ilgili olumlu bir algıya sahip olanlar, çözüm sürecinin devam etmesi, ne pahasına olursa olsun barışın sağlanması için hükümetin çözüm süreci projesine devam etmesi ve yine HDP, PKK ve Abdullah Öcalan'ın devletle görüşmelere devam etmesi gerektiği görüşlerine destek vermişlerdir. Şırnak'ta bu destek Gümüşhane'ye göre daha güçlü bir şekilde gerçekleşmiştir. Ayrıca devlete endişe duyulduğunda Gümüşhane'de çözüm sürecinin bitirilmesi görüşü desteklenirken; Şırnak'ta, devam etmesi gerektiği görüşü desteklenmiştir. Bu sonuç, terörden doğrudan etkilenen bölgedeki insanların çözüm sürecine verdikleri güçlü desteği pekiştirmektedir.

Şırnak'ta devlete karşı endişe duyulduğunda, sürecin devam etmesi gerektiği görüşü desteklenmesine rağmen bölgenin ekonomik olarak kalkınmasının çözümün temeli olacağı görüşü desteklenmemiştir. Ayrıca Şırnak'ta fiili Kürt siyasetine dönük bir endişe oluştuğunda Ne pahasına olursa olsun hükümetin sürece devam etmesi ve HDP, PKK ve Abdullah Öcalan'ın devletle görüşmeye devam etmesi gerektiği görüşlerine olan destek azalmıştır. Bu durum genel olarak Gümüşhane'de de gerçekleşmiştir. Ayrıca Gümüşhane'de gerçekleşen önemli sonuçlardan biri de, fiili Kürt siyasetine endişe duyulması durumunda çözüm için bölgenin ekonomik olarak kalkınmasının yeterli bulunmasıdır. Dolayısıyla fiili Kürt siyasetinin güven vermemesi Gümüşhanelilerde çözümün ekonomik kalkınma temelinde sağlanması görüşüne neden olmuştur.

“PKK'nın silah bırakması gerekir” görüşü fiili Kürt siyasetine olan endişeye bağlı olarak hem Gümüşhane'de hem de Şırnak'ta desteklenmektedir. Ancak Şırnak'ta devlete karşı olabilecek bir endişe durumunda, PKK'nın silah bırakması görüşüne olan destek azalmaktadır. Dolayısıyla bu süreçte devletin bir muhatabı olarak yer alan fiili Kürt siyasetinin taraftarı olan vatandaşlar, devlete karşı endişe duyduklarında çözümün sağlanmasındaki en önemli adım olan örgütün silah bırakmasını istememektedirler. Bir anlamda silahlı mücadelenin destekçisi konumunda olabilmektedirler.

Genel olarak bakıldığında; çözüm sürecinin geleceği ile ilgili olumsuz tutumlar sürece

duyulan endişelere bağlı olarak desteklenmiştir. "Çözüm süreci acilen sonlandırılmalıdır", "Terörün bitirilmesi için askeri önlemler artırılmalıdır", "HDP daha sert bir politika izlemelidir", "Hükümet daha sert bir politika izlemelidir" ve "Güneydoğu And. Bölgesi'ndeki problemin çözümü ancak askeri yöntemlerle sağlanabilir" şeklindeki tutumlar, hem Gümüşhane'de hem de Şırnak'ta fiili Kürt siyasetine olan endişeye bağlı olarak desteklenmiştir. Dolayısıyla, fiili Kürt siyasetine duyulan endişe çözüm süreciyle ilgili olumsuz tutumların ortaya çıkmasında önemli bir faktör olmuştur. Bununla birlikte devlete duyulan endişe, çözüm sürecinin acilen bitirilmesi gerektiği görüşüne Gümüşhane'de destek sağlarken; Şırnak'ta ise HDP'nin daha sert bir politika izlemesi gerektiği düşüncesini güçlendirmiştir. Ayrıca Şırnak'ta devlete duyulan endişe hükümetin daha sert bir politika izlemesi gerektiği görüşüne olan desteği azaltmıştır.

Çözüm süreci ile ilgili olumsuz algılar, sürecin geleceğiyle ilgili olumsuz tutumları beslemektedir. Buna karşın sürece duyulan olumlu bakış, sürecin geleceğiyle ilgili olumsuz tutumlara olan desteği azaltmaktadır. Diğer bir ifadeyle, süreçle ilgili gelişen olumlu algı olumsuz tutumları engellemektedir.

Bu çalışma, çözüm sürecinde iletişim stratejisinin önemini ortaya koymaktadır. Devletin karşısında yer alan tarafın ya da tarafların belirsizleştiği durumlarda bilginin çarpıtılması açısından uygun bir ortam oluşmaktadır. Bunun sonucunda izlenen politikalarla ilgili oluşan algılar, gerçek anlamdan uzaklaşmaktadır. Bu bakımdan etkin ve verimli bir iletişim stratejisinin ortaya konması, sorunun çözümünde ekonomik, sosyal ve güvenlik önlemleri kadar önem taşımaktadır. Hatta demokratik bir meşruiyetin sağlanması açısından temel bir araç olarak görülebilir. Dolayısıyla ortaya konacak iletişim stratejilerinin etkin ve verimli bir şekilde ele alınabilmesi için bu konudaki bilimsel araştırmaların yaygınlaştırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ALTUN, Nurullah (2013), "Modern Türkiye'de Kimlik: Kürt Kimliğinden Kürt Sorununa", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8 (2): 45-67.
- ARAKON, Maya (2010), "Ayrılcı Kürt Hareketinin Tarihsel Dinamiklerine Kısa Bir Bakış", *Alternatif Politika*, 2(2): 175-194.
- BECERİKLİ, Sema Y. (2005), *Uluslararası Halkla İlişkiler*, Ankara: Nobel Yayınları.
- CEYLAN, Ali K. (2012), *Terör*, İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları.
- DEMİR, Halis – OKAN, Tarhan (2009), "Motivasyon Üzerinde Ulusal Kültür Etkisi", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1): 121-142.
- EKİNCİ, Tark Z. (2011), *Kürt Siyasal Hareketlerinin Sınıfsal Analizi*, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları.
- GÜL, Talip (2012), *Terör ve Terörizm*, İstanbul: ARK Kitapları.
- HOFSTEDE, Geert (1983), "The Cultural Relativity of Organizational Practices and Theories", *Journal of International Business Studies*, 14(2): 75-89.
- HOFSTEDE, Geert (1984), "The Cultural Relativity of the Quality of Life Concept", *The Academy of Management Review*, 9(3): 389-398.
- HOFSTEDE, Geert (1993), "Cultural Constraints in Management Theories", *The Executive*, 7(1): 81-94.
- HOFSTEDE, Geert (1998), "Think Locally, Act Globally: Cultural Constraints in Personnel Management", *Management International Review*, 8: 7-26.
- KALAYCI, Şeref (2006), "Faktör Analizi", (Ed. Şeref Kalaycı), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 322-331.
- KUZU, Ali (2009), *Terör mü Kürt Sorunu mu?*, İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- ÖZKAN, Ersan - ÖZDEMİR Habib (2014), "Nitelikli Terör Örgüt Üyesi Kaynağı: KCK Siyaset Akademisi Örnek Olay", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (28): 49-60.
- ÖZEREN, Süleyman - SÖZER, M. Alper - BAŞIBÜYÜK, Oğuzhan (2012), "Bireylerin Terör Örgütlerine Katılmasına Etki Eden Faktörler Üzerine Bir Alan Çalışması: PKK/KCK Örneği", *International Journal of Security and Terrorism*. 3(2): 57-83.
- POUSSARD, J. Minibaş - ERKMEN Turhan. (2008). *Yönetim-İletişim-Kültür*. İstanbul: Arkan Basım Yayım Dağıtım.
- SİĞRİ, Ünsal - TIĞLI Mehmet (2006), "Hofstede'nin Belirsizlikten Kaçınma Kültürel Boyutunun Yönetim-Örgütsel Süreçlere ve Pazarlama Açısından Tüketici Davranışlarına Etkisi", *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 16(1): 327-342.
- TEKİN, Arslan (2013), *İmralı'daki Konuk*, İstanbul: Paraf Yayınları.